

ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМ І МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В АНГЛІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Потреби інтеграції України до європейського та світового освітнього простору зумовлюють необхідність розв'язання ряду складних проблем щодо модернізації професійної підготовки вчителя і сфери педагогічної освіти в цілому. Згідно з Державною програмою “Вчитель”, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2002 року № 379 [1], концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, затверджених Міністерством науки і освіти України від 31.12.2004 року № 988 [2] розвиток освіти повинен бути спрямований на забезпечення оновлення змісту, форм і методів підготовки педагогічних кадрів, вивчення та використання прогресивних інноваційних технологій. Удосконалення системи вищої педагогічної освіти передбачає поліпшення професійної підготовки вчителів та забезпечення високого рівня фахової підготовки.

Значний інтерес для вивчення технологій професійної педагогічної освіти на європейському континенті викликає Англія як батьківщина цінного історичного досвіду підготовки вчителів та сучасних інноваційних пошуків і стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Предметом нашої особливої уваги є дослідження, в яких розглядаються форми і методи навчання як конкретний механізм передачі студентам знань, умінь і навичок. Найбільший внесок у розробку цієї проблеми зробили такі англійські дидакти, як Д.Блай, С.Браун, Т.Вудвард, Дж.Гибс, Дж.Кнеллер, Л.Куслан, Л.Кохен, П.Маглстоун, П.Олднауз, Ф.Рейс, А.Робертс, К. Саттон, Дж.Фраймер, Л.Шульман та ін.

Формулювання цілей статті... Системний підхід до аналізу професійної підготовки вчителів початкової школи передбачає характеристику форм і методів організації навчального процесу в англійських вищих педагогічних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження... Аналіз досліджень показав, що в процесі наукової розробки й обговорень проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, які тривають протягом кінця ХХ - початку ХХІ ст. зіштовхуються достатньо суперечливі позиції і погляди. Враховуючи те, що в англійській педагогічній системі відсутня єдина науково-методологічна платформа, то стане ясною суперечність суджень, проектів, рекомендацій, які характерні для сучасної вищої школи.

Неможливо не погодитись з точкою зору абсолютно усіх дослідників, що вибір методів викладання є дуже відповідальним аспектом, де методи навчання пов'язані з цілями і завданнями педагогічної освіти.

Розробляючи нові навчальні програми, англійські дидакти враховують у першу чергу мету педагогічної освіти - формування компетентного вчителя, думаючого практика. Саме тому методи навчання, які відповідають означеній меті, повинні бути не тільки засобом передачі знань, але і стимулюючими чинниками для подальшої реалізації в період самостійної роботи у школі.

Англійські науковці поділяють дидактичну "матрицю" навчального процесу на мікро- і макрорівень. У першому випадку навчання відбувається в рамках університету чи коледжу, курсу, академічної групи. Мікрорівень навчального процесу - це взаємодія викладача з невеликою групою студентів, що здійснюється згідно з індивідуалізованими навчальними планами чи програмою [7].

В основі даного розподілу покладено типологію індивідуальних пізнавальних особливостей, яка була запропонована Дж.Фрайміер [5]. Дослідник дійшов висновку, що деякі студенти засвоюють навчальний матеріал краще, якщо в процесі навчання їм дають можливість самим "відкривати" основні закони і фундаментальні узагальнення. Для інших краще, коли навчальний матеріал структуровано дедуктивно, а не індуктивно, коли вони переходять від загального до індивідуального, а не навпаки. Деякі студенти навчаються краще в процесі набування прямого і конкретного досвіду залучення до різних процесів, інші віддають перевагу вербальному методу навчання, коли їм тільки "говорять". Деякі студенти встигають краще, "бачачи" стимул; інші - коли можуть реально "відчутти"; треті - сприймають інформацію в усному викладі. Не існує одного оптимального підходу в процесі навчання, тому що студенти відрізняються один від одного.

Для того, щоб зрозуміти змістову систему професійної підготовки вчителів початкової школи, необхідно розглянути форми навчання, які використовуються у вищих навчальних закладах Англії.

Історично основною формою навчання у вищих педагогічних навчальних закладах є лекція. Серед англійських викладачів існують як прихильники, так і опоненти даної форми навчання.

Так, комісія Хейла ще у 1964 р., аналізуючи лекційну систему, піддала дану форму викладання критиці. У доповіді Хейла зазначалося, що під час лекції студент виступає як пасивний слухач, який тільки слухає і робить неперервні записи. Тим паче, якщо інформацію, яку подає викладач, можна прочитати самостійно. Критикуючи лекційну форму навчання, Д.Хейл намагався визначити функції лекції у вищій педагогічній школі. Вони зводяться до наступного: донести до студентів інформацію, недоступну для них з інших джерел у зрозумілій формі; викласти

логічно обґрунтовану наукову точку зору з досліджуваного питання, розкриваючи не лише зміст і структуру матеріалу, але й концептуальні підходи до нього; у ході лекції показати студентам основні способи наукового мислення: аналіз, синтез, логіка викладу, висновки, оцінку; спонукувати студентів до перегляду власних уявлень про предмет; викликати зацікавленість до предмета, що викладається [10].

Т. Вудворд у книзі “Шляхи навчання: поради вчителю” [11] пропонує включити в зміст лекції таку форму, як робота в групах. Даний метод включає роботу з групами студентів, або, як їх називає автор “групами, які гудуть” (buzz groups).

Технологія цієї роботи може бути наступна:

1. Викладач повинен розташувати студентів так, щоб їм було зручно в процесі роботи організувати “buzz groups” з двох - шести чоловік. Він обирає сигнал, за яким студенти повинні зупинитися, і демонструє його студентам. Після того як викладач закінчив читати першу частину своєї лекції, він пропонує студентам об'єднатися в “buzz groups” і швидко обговорити основні ціннісні моменти тільки що почутого лекційного матеріалу. За домовленим сигналом групи припиняють роботу.

2. Викладач переходить до другої частини лекції, після чого знову зупиняється і дає завдання “buzz groups”. Під час роботи груп студенти можуть обговорювати важливі й тяжкі моменти лекції, що дає можливість зрозуміти і запам'ятати їх. Робота може бути організована різними шляхами: від питань та коментарів за прочитаною лекцією до закінченню роботи груп збирає записи студентів і аналізує їх у кінці лекції, зупиняючись на незрозумілих та важких моментах, що дає можливість детального її розбору.

3. Даний метод читання лекції можна назвати інноваційним і перспективним, тому що учасники фіксування її переваг та недоліків. Під час “мовчазного гудіння” (silent buzzing) пари студентів просто обмінюються записами після кожної частини лекції, даючи можливість іншим студентам ознайомитися з ними і потім обмінятися думками.

4. Викладач по “buzz groups” мають додаткову можливість повторити і закріпити зміст лекції, задавати питання і висловлювати свої зауваження, розвиваючи, таким чином, пам'ять і навички усного мовлення, а також упевненість в собі та гнучкість у використанні матеріалу.

Можна з упевненістю сказати, що для студентів такий метод роботи більш цікавий і колений, а ніж пасивне слухання і механічне записування, що дає можливість кращої підготовки студентів.

На сучасному етапі найбільш ефективною формою навчання майбутніх вчителів початкової форми є групові види роботи: семінарські, лабораторні, тьюторіали.

Однією із форм групової роботи є семінари. Основною метою семінару є активізація діяльності студентів у процесі навчання, що відбувається

через спілкування з викладачем та іншими студентами. Невелика кількість студентів дає можливість залучити до роботи кожного студента, що сприяє якісному проведенню заняття. Необхідно зазначити, що для майбутніх викладачів початкової школи семінар має низку переваг. Даний метод формує у студентів уміння і навички самостійної діяльності, розвиває здатність аналізувати та приймати правильні рішення. Під час семінару студент закріплює новий матеріал, отриманий на лекції, тобто семінар стає доповненням лекції.

Розглянемо методи проведення семінару, які є найбільш ефективними при підготовці вчителів початкової школи. До них відносяться: “аналіз конкретних ситуацій”, “потік ідей”, “прес-конференція”. Розглянемо кожен з вищезазначених методів.

“*Метод аналізу конкретних ситуацій*” складається з вивчення, аналізу і прийняття рішень щодо ситуації, яка виникла у результаті подій, які відбулися або можуть відбутися за певних обставин у конкретній ситуації у той чи інший момент навчального процесу. Аналіз конкретної ситуації - це глибоке і детальне дослідження реальних та вигаданих обставин, яке виконується для того, щоб виявити її характерні властивості. Цей метод розвиває аналітичне мислення студентів. Системний підхід до вирішення проблеми дозволяє виділити варіанти правильних і помилкових рішень, вибрати критерії оптимального рішення, вчитися налагоджувати ділові й професійні контакти, приймати колективні рішення, уникати конфліктів.

Наступним методом проведення семінару є “*Потік ідей*”, який являє собою колективний метод вирішення проблемних задач. Основною метою такого семінару є визначення проблемної теми. Кожен студент протягом 5 хвилин повинен запропонувати свій спосіб вирішення проблеми. Один із студентів веде протокол, у якому фіксує всі відповіді студентів. У кінці заняття викладач разом із студентами визначає найкращий спосіб вирішення проблеми.

Ще один вид семінару - “*прес-конференція*”. Студенти діляться на дві групи. Кожен студент готує питання відповідно до теми. Після виступу кожного студента, група опонентів задає питання. [8]

Окремого розгляду вимагають методи підготовки вчителів початкової школи.

Одним із методів, що став предметом аналізу англійських науковців, є дискусія. Даний вид роботи є безумовно істотним рушієм до досягнення ефективної комунікації.

Розглянемо класифікацію та аналіз різних видів дискусії, запропонованих Л. Гаррісон [6].

Прогресивна дискусія. У прогресивній дискусії існує загальна проблема, яку необхідно вирішити у процесі групового пошуку. Загальна проблема поділяється на ряд проблем, і кожна група (8-9 чоловік) працює над одним питанням. Ми вважаємо це важливим, тому що дискусія

дезорганізується, якщо кожний її учасник працює над своїм аспектом проблеми і, відповідно, висловлення і думка інших учасників не цікавить його, тому що вона не відноситься до його питання. Викладач ставить проблему, спираючись на самостійну роботу студентів, на матеріал попередньої лекції, на конкретне ускладнення, яке виникло в процесі практичної роботи (наприклад, педагогічна практика).

Панель-дискусія. Панель-дискусія - це дискусія між членами групи перед майбутнім виступом з теми. Студенти обирають одного представника, який міг би виконувати функції керівника, тобто опрацювати питання і підготувати виступ. Керівник групи повинен бути гарно підготовленим з даного питання, щоб відповідати на питання посередника.

Симпозіум. Симпозіум складається з коротких виступів. Викладач допомагає студентам, особливо на початковому етапі процесу планування і підготовки виступу із застосуванням візуальних засобів. Симпозіуми, зазвичай, завершуються висновками або заключними звітами, в яких бере участь уся аудиторія.

Форум. Під час форуму задіяна вся аудиторія і забезпечується зворотній зв'язок. Студенти задають і відповідають на питання викладача або безпосередньо членів групи. Форумні дискусії, зазвичай, ідуть за панель -дискусіями та виступами на симпозіумі.

Акваріум. Акваріум використовується у процесі роботи з матеріалом, зміст якого пов'язано із суперечними підходами, конфліктами і протиріччями.

Даний метод дослідження включає наступну організаційну структуру:

- постановка проблеми;
- поділ студентів на підгрупи;
- вибір представника (керівника) групи, який висвітлює позицію групи усім учасникам;
- обговорення проблеми і визначення загальної точки зору;
- відстоювання керівником позиції своєї групи. Крім керівника, ніхто не має права висловлюватися, але учасники групи мають право передавати вказівки своїм керівникам у записках;
- обговорення проблеми між представниками груп закінчується або після закінчення часу, або після досягнення рішення;
- проведення критичного розгляду виступу керівника усіма учасниками.

Мікрвикладання (microteaching) - метод викладання, запозичений у американських педагогів, сутність якого полягає у спрощенні навчальної ситуації на початковому етапі професійної підготовки майбутніх учителів. У роботі П. Олдхауза дається така характеристика методу мікрвикладання [3]:

- мікрвикладання - це реальне викладання, яке проводиться в

лабораторних умовах;

- для мікрОВикладання властиво викладання важливої інформації у спрощеному вигляді;
- мікрОВикладання використовується для досягнення конкретної мети: відпрацювання навичок, оволодіння конкретним матеріалом, демонстрація різних методів викладання;
- надає можливість контролю за педагогічною діяльністю студента;
- важливе значення у мікрОВикладанні приділяється зворотньому зв'язку.

Процес мікрОВикладання починається з ознайомлення студентів з уміннями, які їм необхідно сформуваТИ у процесі застосування цього методу, потім іде сам мікроурок з подальшим обговоренням. Після аналізу і виявлення основних недопрацювань студенту пропонується повторити урок з іншою групою студентів. Необхідна концентрація на короткий проміжок часу (10-15 хв.) дозволяє студенту опрацювати той чи інший матеріал на високому рівні.

На мікроуроках використовують відеозаписи, які дозволяють студентам кількаразово проглянути той чи інший фрагмент уроку з метою більш поглибленого проникнення в його творчий задум і в подальшому аналізувати урок, бачити помилки. Цей метод розвиває у майбутніх учителів уміня критичного осмислення, коректування й удосконалення навичок проведення уроку.

Одним з найбільш розповсюджених методів організації самостійної роботи студентів є *проект*. Він припускає індивідуальну або групову роботу студентів над проектом у позааудиторний час.

Аналізуючи даний метод викладання у своїй роботі П.Маглстоун зазначає, що проект - це тема, з якої студент чи група студентів проводить самостійне дослідження різного характеру [8]. Проект, згідно з визначенням П.Маглстоун, включає три етапи: пояснення, дослідження, поєднання. Задача пояснення покладається на викладача. Він пропонує студентам схематичне зображення усього плану проекту, проводить декілька загальних занять, готує літературу або пояснює, де її знайти. Після цього студенти обирають завдання для самостійної роботи і розробляють план: підбирають необхідний матеріал, розподіляють між собою, обирають методику дослідження проблеми.

Останній етап виконання проекту - поєднання окремих досліджень в одне ціле. Воно досягається шляхом підготовки рефератів, письмових робіт або ілюстрацій з даної теми.

Індивідуальної роботи студентів вимагає *метод відкриттів*. Даний метод допомагає студентам навчитися самостійно вирішувати проблеми, критичному і творчому мисленню, дослідницькій поведінці, науковому мисленню, розробці альтернативних умінь і верифікації результатів.

Ще одним ефективним методом підготовки вчителів є метод групової

творчої діяльності й навчального дослідження (Synectics). Даний метод є результатом використання відомого метода групової генерації ідей ("мозковий штурм" або "мозкова атака"). Стимулювання пошукової навчальної діяльності будується на основі емоційно-образного, метафоричного мислення. При цьому процес вирішення проблем носить інтуїтивний характер[11].

Достатньо ефективно застосовується у навчальному процесі метод гри, що включає моделювання і програвання ситуацій, які потребують групового рішення, забезпечує активну взаємодію студентів у групі та здійснюється під керівництвом викладача. Гра не тільки метод роботи, який використовується для навчання студентів і їх підготовки до майбутньої професії, але і форма діяльності, яку студенти повинні вміти організувати в школі, особливо у початковій [4].

Аналіз дидактичних досліджень дозволяє показати наступну схему навчання на основі гри:

1. Створення проблемної ситуації: введення моделюючої (ігрової ситуації);
2. Хід гри: дія студентів за ігровими правилами, розгортання ігрової дії;
3. Підведення підсумків гри. Самооцінка дій студентів;
4. Обговорення ходу і результатів гри. Аналіз моделюючої ситуації, її співвідношення з реальністю;
5. Проведення навчально-пізнавальних підсумків гри.

Порівнюючи методи навчання майбутніх учителів початкової школи в Англії та Україні, ми можемо стверджувати, що в них дуже багато спільностей, але при їх розробці в англійських навчальних закладах більше уваги приділяється самостійній роботі студентів, тобто надається перевага конструктивістському принципу навчання, який полягає у переході від централізованої моделі, у центрі якої знаходиться студент, який самостійно отримує інформацію. Як вважають англійські науковці, даний принцип навчання передбачає формування у студентів свого власного розуміння шляхом самостійної роботи.

Висновки... Отже, підводячи підсумок вище зазначеному, ми можемо стверджувати, що в процесі реформації та реорганізації освіти в Англії система форм і методів професійної підготовки вчителів початкової школи в країні зазнала незначних змін. Попри те, англійські студенти й викладачі не є повністю задоволені організацією навчального процесу, що спонукає їх до пошуків шляхів його вдосконалення.

Література

1. Державна програма "Вчитель" II Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. - 2002, - № 10.
2. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її

інтеграції в європейський освітній простір // Освіта. - 2005. - № 2. -12-19 січня. - С. 2-3.

3. Aldhous P. Graduate training // Nature. -1991. - Vol.315. - № 6325. - P.37.

4. Cohen L., Manison L., Morrison K. A Guide to Teaching Practice. - L., N.Y.: Routledge, 1996. - p.127.

5. Frymier J. Individualized Learning in School of Tomorrow // Theory into Practice. -1984. - Vol. XIII. - p.66.

6. Garrison L.L. Communicating in Small Groups // Journal of Business Education. - Wash., 1982. - Vol.57. - № 1. - P.22.

7. Kneller G.F. Education Knowledge and the Problem of Existence. - In: Philosophic Problems and Education/ Ed. by G.Pai, J.Myers. - N.Y.: Philodelphia, 1967. - p. 298 - 299.

8. Mugglestone P. Mirroring classroom procedures// Teacher Training/ Ed. by Susan Holen. - L., 1994. - p.28 -33.

9. Porter J.F. Teaching Methods in Colleges of Education// Teaching the Teachers: Trends in Teacher Education/ Ed. by T.A.Hilliards. - L.: Allen and Unwin, 1971. - p. 104.

10. Report of the Committee on University Teaching Methods. (The Hale report). - Lnd.; HMSO, 1964. -117 p.

11. Woodward T. Ways of Training: Recipes for Teacher. - ESSCS: Longman, Group UK, 1995. - p. 24 - 25.

Анотація

В даній статті аналізуються найбільш ефективні форми і методи професійної підготовки вчителів початкової школи в Англії.

Аннотация

В данной статье анализируются наиболее эффективные формы и методы профессиональной подготовки учителей начальной школы в Англии.

Summary

The article focuses on providing the most effective forms and methods of primary school teacher's preparation in England.